

הבטחת האר"י ז"ל – החשיבות להזהר במסורת אבות

כתב הבאר היטב "האר"י ז"ל כתב, הנזהר ממהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה" עכ"ל, ובדברי תורה להגה"ק ממונקאטש ח"ו אות פ"ו מביא מקור לדברי האריז"ל מהזוה"ק פ' כי תצא דף רפ"ב וז"ל "כולהו צריכים למיהוי שמורים ונטורים מחמץ ושאר בכל שהוא, וכל מאכלים ומשקין כלהו נטורין, ומאן דנטיר לון מחמץ ושאר, גופיה איהו נטיר מיצה"ר לתתא ונשמתא לעילא, ואתמר ביה לא יגורך רע, דהא איתעביד גופיה קודש ונשמתיה קודש קדשים וכו'".

ולכאורה הרי עינינו רואות שרבים וטובים נזהרים ממהו חמץ ומקפידים למכור כל חמץ וחשש חמץ לנכרי וכו', ומ"מ בעוה"ר נכשלים במשך השנה. ומצינו כמה ביאורים בכוונת דברי האר"י ז"ל ונביא כמה מהם:

א. ההבטחה שלא יחטא, הוא רק באופן שנוזהר אפילו בדברים שמדינא מותר, אלא שיש פוסקים האוסרים, כגון משהו חמץ שנתערב קודם הפסח, באופן שמדינא אינו חוזר וניעור בפסח (עיין סי' זה סעי' ד').

ב. מי שמחמיר בכל החומרות הנהוגות בפסח, הוא אשר מובטח לו שלא יחטא. דחג הפסח מיוחד מכל המצוות דאיסורו במשהו, והחמירו בני"י על עצמם במשך הדורות בחומרות וסייגים שונים, ועיין שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ו שטעם לזה, כי היות שאחז"ל כי חמץ בפסח רומז ליצה"ר, לכן כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו ואפילו כ"ש לא בטל, ובשו"ת מן השמים סי' ע' שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל כולם, וקיבלו עליהם באהבה והחמירו בכלליה ופרטיה וכו' וכל המאריך בדקדוקיהם מאריכין לו ימיו ושנותיו.

וע"ע טושו"ע סי' תמ"ב סעי' ו' נהגו לגרר הכתלים והכסאות שנגע בהם חמץ ויש להם על מה שיסמוכו, ואף שהוא חומרא יתירה (עיין שם במ"ב), ובמדרש פנחס להרה"ק מקוריץ זי"ע עינינים שונים אות ק"י שאין להחמיר בדברים שאין להם מקור בשו"ע ופוסקים, והוא כעין מש"כ בשו"ע הרב סי' תנ"א סעי' ל"ד "דבפסח יש להחמיר בנבלע משהו חמץ בכלי גם ע"י חום כלי שלישי או רביעי שהרי יש מחמירים אפילו בצונן" עכ"ל, וכל אחד צריך להתנהג כפי מסורת אבותיו בחומרות ובהנהגות בפסח וכדאיתא בספה"ק עפ"י המדרש שנגאלו ממצרים בזכות שלא שינו שמם לשונם ומלבושיהם, שהמשיכו מסורת אבותם במנהגים וסייגים, וזה אנו מציינים בפסח לדורות.

ג. כוונת האר"י ז"ל הוא לאו דווקא בנזהר לא לאכול משהו חמץ, אלא אפילו בענין דבל יראה ובל ימצא, והיינו אפילו פירורי חמץ שמדינא אין איסור בל יראה שבטלים, מ"מ הנזהר גם מפירורים אלו שלא יהיו ברשותו מובטח לו שלא יחטא. כך כתב בדברי תורה מונקאטש ח"ב סי' קל"ד דכן מקובל אצלנו כוונת האר"י ז"ל ועיי"ש שמשום זה מנהג צדיקים בבדיקת חמץ למסור נפשם בפישוט ידיים ורגליים על הארץ לחפש בחורים ובסדקים, אולי ימצא איזה פירור אף שמדינא ליכא איסור בפירורים שאין בהם כזית, וע"ע בדברי תורה ח"ו סי' פ"ו.

ד. יש הכותבים שבכתבי האר"י ז"ל אין כתוב "מובטח לו שלא יחטא" אלא כתוב "יועיל לו שלא יחטא". באמרי פנחס לה"ק מקוריץ זי"ע אות תרפ"ח שהקפיד על הבה"ט שהעתיק דברי האריז"ל "מובטח שלא יחטא" כי אין אדם מובטח מחטא ובכתבי האר"י כתוב רק "יועיל לו שלא יחטא".

מה הפירוש משהו חמץ אסור

בכל התורה אין אדם חייב כרת על אכילת איסור, אלא באוכל כזית, אבל פחות מכזית, אינו חייב כרת, אבל אסור באכילה מהתורה, שחצי שיעור גם אסור מהתורה, ולענין זה לא נשתנה חמץ שהאוכל משהו חמץ אינו חייב כרת, אלא באוכל כזית חמץ, ומה שאמרו חכמים שמשו חמץ אסור הינו בתערובת, דהנה תערובת של איסור בהיתר צריך שישים לבטל האיסור, ואם אין שישים כל התערובות אסורה, ואם יש שישים כנגד התערובת, התערובת כשרה, אבל חמץ בפסח החמירו חכמים שאפילו משהו חמץ אין בטל בתערובת, וכל התערובת אסורה, וצריך לדעת שמדאורייתא הוי חמץ כשאר איסורים שנתערבו שאינן אוסרין תערובתן אלא כדי ליתן טעם בתערובות, דהיינו עד ששים, אלא שחכמים החמירו בו, כיון דאית ביה כרת ולא בדילי מניה כולי שתא, וי"א משום דהוי דבר

בינת ההלכה

מאת יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

גליון מס' קלד, פרשת צו תשפ"ב

והפסקי תשובות

תמצית הלכות אקטואליות

על פי השו"ע והמשנה ברורה

שיש לו מתירין לאחר הפסח, וכדלקמן בסי"א: עוד צריך לדעת שכל דין שמהו חמץ אסור הוא רק לענין דין איסור אכילת חמץ, ולא לענין איסור בל יראה ובל ימצא.

תערובת לפני פסח

חמץ שהתערב לפני פסח בתערובת, כיון שלפני הפסח לא היה איסור חמץ, בטל החמץ בתערובת, ואפילו הגיע פסח לא אומרים שחוזר האיסור ומתעורר, אלא אומרים שכיון שכבר בטל אינו אסור ומותר. ואף על פי שיש חולקים וסוברים שכאשר הגיע פסח חוזר האיסור ומתעורר, הלכה היא שאין איסור חמץ חוזר ומתעורר. וכל זה דוקא כשאחד מהתערובת היה לח, כגון בירה ביין ואפילו קמח בקמח נחשב לח בלח, אבל יבש ביבש חוזר ונעור בפסח, ומטעם זה יש נוהגים לבשל כל בישולם לפני פסח, ואינם אוכלים אלא בישול שנתבשל לפני הפסח.

אפיית מצות בפסח ובערב פסח

ולפי המבואר לעיל, אם התערב קצת חמץ בבצק של המצות שנאפו לפני הפסח, לפי ההלכה התערובת בטלה, וגם מטעם זה לא נהגו לאפות מצות בפסח, שאם חלילה יתערב משהו חמץ לא יבטל ברוב, וכל זה בפסח ממש, אבל בערב פסח ממש שעות ולמעלה, אף על גב דלוקין עליו בזמן ההוא על אכילתו, וגם אסור בהנאה מן התורה, מ"מ כיון דאין חיוב כרת על הזמן ההוא, לא החמירו בו חכמים לאסור במשהו אלא דינו כשאר איסורים שבטל בשישים.